

Харченко Сергій Володимирович,
старший викладач кафедри кримінального
процесу Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ РОЗУМНОСТІ СТРОКІВ

Кримінальний процесуальний кодекс України одним із завдань кримінального провадження вбачає забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування і судового розгляду, а його ст. 28 вперше, закріпила розумність строків в якості одного із принципів кримінального провадження. Справедливість у кримінальному процесі, забезпечення прав людини є неможливі без дотримання законом встановлених строків.

Процесуальні строки – це встановлені законом або відповідно до нього прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії (ст. 113 КПК України).

Не можна недооцінювати значення розумних строків у кримінальному провадженні. Перш за все тому, що встановлення розумних умов у Кримінальному процесуальному кодексі України, як окремої, самостійної підстави кримінального провадження, зумовлене необхідністю досягнення цілей кримінального провадження в цілому та забезпечення прав та інтересів його учасників [2, 3].

Проте слід зазначити, що саме по собі включення принципу «розумних строків» до Кримінального процесуального кодексу України не гарантує прав учасників кримінального процесу. Як видно на прикладі адміністративного та цивільного судочинства, де вимога дотримання розумних строків з'явилася значно раніше, від появи конкретної нормативної вимоги в законодавстві до її ефективної реалізації дуже довгий шлях.

Пояснення цьому можна знайти у відсутності дієвих механізмів контролю за дотриманням процесуальних строків. Якщо вести мову про кримінальне судочинство, то більш менш ефективний контроль за дотриманням процесуальних строків здійснюється лише під час досудового розслідування. По-перше, Кримінальний процесуальний кодекс України досить чітко передбачає граничні строки розслідування кримінальних справ, по-друге, нагляд за дотриманням закону під час досудового розслідування, у тому числі й щодо строків, здійснюється і прокурором, і судом, і, по-третє, за порушення процесуальних строків до винних осіб може застосовуватися юридична відповідальність – від дисциплінарної до процесуальної. Тому найбільше затягувань з розглядом кримінальних справ має місце на судових стадіях провадження. Така ситуація пояснюється такими факторами: відсутність граничних строків розгляду кримінальних справ, відсутність дієвого контролю за дотриманням строків судового

розгляду кримінальних справ та складнощі з притягненням винних суддів до відповідальності за затягування з судовим розглядом справи. Європейський суд з прав людини своїми рішеннями спонукав уряди європейських країн до створення національних механізмів захисту права особи на судовий розгляд протягом розумного строку [1].

Безумовно, кроки у напрямку прискорення судового розгляду зроблені. Так, ч. 1 ст. 318 Кримінального процесуального кодексу України зобов'язує суд провести і завершити судовий розгляд протягом розумного строку. Суттєво може зменшити час з розгляду справ про кримінальні правопорушення новий для українського судочинства процесуальний інститут, пов'язаний з провадженням на підставі угод. Серед інших засобів забезпечення кримінального провадження у розумні строки варто назвати: інститути об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження та розгляд цивільного позову у кримінальному провадженні, проведення процесуальних дій у режимі відео конференції, скорочений судовий розгляд, спрощене провадження щодо кримінальних проступків тощо [4, 5].

У п. 21 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України що визначає загальні засади провадження передбачено загальною засаду кримінального провадження – «розумність строків», реалізація якої спрямована на захист сторін від затягування кримінального процесу. Стаття 28 Кримінального процесуального кодексу України «Розумні строки» визначає, те що «під час кримінального провадження процесуальні дії чи рішення повинні бути виконані або прийняті у розумні строки. Відповідно до ст. 308 Кримінального процесуального кодексу України підозрюваний, чи обвинувачений, або потерпілий мають право на оскарження прокурору вищого рівня недотримання розумних строків слідчим, або прокурором на стадії досудового розслідування.

Скарги на недотримання розумних строків слідчим, прокурором подаються прокуророві, що здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні та має право вимагати від слідчих органів усунення порушень процесуального законодавства, допущених під час досудового розслідування. Скарга яка подається потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим на недотримання прокурором окружної прокуратури або слідчим розумних строків подається безпосередньо до окружної прокуратури. Розгляд такої скарги здійснює прокурором окружної прокуратури або його заступником. Результати аналізу кримінального та кримінального процесуального законодавства свідчать, що саме прокурор є першою і головною процесуальною особою, яка може і зобов'язаний забезпечити дотримання законності слідчих та повноту прав сторін кримінального провадження навіть без їх безпосередньої участі у процесі.

Предметом оскарження виступає недотримання розумного строку. Особи проти яких відкрите провадження мають право на розгляд цієї справи в найкоротший період або закриття відкритого проти них кримінального провадження. А також подавати скарги на не

законні не обґрунтовані рішення що приймаються і призводять до не дотримання розумних строків під час провадження.

На підставі розгляду поданої скарги прокурор вищого рівня повинен прийняти одне з наступних рішень:

1) про те щоб задовольнити скаргу і вчинити певні процесуальні дії спрямовані на відновлення пропущеного строку;

2) про відмову в задоволенні скарги, у випадку коли вище стоячим прокурором буде встановлено що пропущення розумності строку не мало місця.

Стаття 308 КПК України не передбачає механізму притягнення посадових осіб та суддів до відповідальності за недотримання принципу розумності строку, але міститься відповідальність для таких осіб в адміністративному порядку зокрема притягнення їх до відповідальності керівниками органів[1, 6].

Але не треба забувати що ст. 24 КПК України гарантує оскарження будь яких процесуальних рішень. І те що не може бути передбачено конституцією обмеження доступу до правосуддя тягне те що не може бути обмежений список громадян і категорій рішень що будуть підлягати оскарженню. Тому потрібно говорити що жодна із норм не може перешкоджати положенням конституції, і кожне рішення органів державної влади що порушує принципи розумності та інші основоположні засади підлягатиме оскарженню у встановленому законом процесуальному порядку.

Який висновок потрібно зробити із вище сказаного, а такий що існує механізм оскарження вимог щодо не дотримання принципу розумності строків. Можливо він не досконалий і тільки недавно і не дуже активно застосовується на практиці, проте ми говоримо про його наявність і спрямованість на його вдосконалення за допомогою міжнародного досвіду.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. Голос України. 2012. 19 травня (№ 90–91).

2. Карабут Л. В. «Розумність» строків як принцип кримінально-процесуальної діяльності. Часопис академії адвокатури України. 2012. № 2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2012-2/12klvkpd.pdf>.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

4. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. К.: Істина, 2010. 448 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. комент. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 1. 768 с.

6. Часопис цивільного і кримінального судочинства № 4(19) Комарницька О. Б. «Щодо недотримання розумних строків у кримінальному провадженні під час досудового розслідування».